

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

ISSN 2306-6814

9 772306 681405

Науково-практичний журнал

№ 3 лютий 2024

Головний редактор:

Ємельянов В.М.,
доктор наук з державного управління,
професор, заслужений діяч науки
і техніки України

Заступники головного редактора:

Антонова Л.В.,
кандидат економічних наук, доктор наук
з державного управління, професор
Нора Г.А.,
доктор економічних наук, професор

Відповідальні секретарі:

Штиршов О.М., кандидат наук з
державного управління, доцент
Тимофеев С.П., кандидат наук з
державного управління, доцент
Кучеренко Г.Б.

Члени редакційної колегії:

Abbas Mardani, Ph.D. in Philosophy Management (USA)
Бартош Гордецки, доктор політичних наук, професор факультету журналістики й політичних наук Університету імені Адама Міцкевича (м. Познань, Польща)
Беглиця В. П., кандидат економічних наук, доктор наук з державного управління, професор
Гармідер А. Д., доктор економічних наук, доцент
Гнат'єва Т. М., кандидат економічних наук, доцент
Гришова І. Ю., доктор економічних наук
Дацій О. І., доктор економічних наук
Денисенко М. П., доктор економічних наук, професор
Козловський С. В., доктор економічних наук, професор
Кравчук А. О., кандидат економічних наук, доцент
Кушнір С. О., кандидат економічних наук, професор
Лазарева О. В., доктор економічних наук, професор
Ніколюк О. В., доктор економічних наук, професор
Плеханов Д. О., кандидат економічних наук, доктор наук з державного управління, професор
Резнікова Н. В., доктор економічних наук, професор
Сазонець І. А., доктор економічних наук, професор
Сазонець О. М., доктор економічних наук, професор
Сорока С. В., доктор наук з державного управління, професор
Стоян О. Ю., кандидат економічних наук, доктор наук з державного управління, доцент
Тарасова Т. О., доктор економічних наук, професор
Чвортко Л. А., кандидат економічних наук, доцент
Яременко Л. М., к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Ярошевська О. В., доктор економічних наук, професор

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

№ 3 лютий 2024 р.

Журнал засновано у січні 2002 року.
Виходить 2 рази на місяць

Журнал включено до переліку наукових фахових
видань України з питань

ЕКОНОМІКИ ТА ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Категорія «Б»

(Наказ Міністерства освіти і науки України від
02.07.2020 № 886)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 281, 292

ІНДЕКСАЦІЯ ВИДАННЯ В НАУКОМЕТРИЧНИХ БАЗАХ:

- Index Copernicus (IC);
- SIS;
- Google Scholar.

Свідоцтво КВ № 23727-13567ПП від 17.12.2018 року
ISSN 2306-6814

Передплатний індекс: 23892

Адреса редакції:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Поштова адреса:

04112, м. Київ, вул. Дорогожицька, 18, к. 29

Телефон: (044) 223-26-28, 458-10-73
(050) 382-06-63

E-mail: economy_2008@ukr.net
www.nayka.com.ua
www.investplan.com.ua

Засновники:

*Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
ТОВ "ДКС Центр"*
Видавець:
ТОВ "ДКС Центр"

Передрукування дозволяється лише за згодою
редакції.

Відповідальність за добір і викладення фактів несуть
автори. Редакція не завжди поділяє позицію авторів
публікацій.

За зміст та достовірність реклами несе
відповідальність рекламодавець.

Рекомендовано до друку Вченою Радою 06.02.24 р.
Підписано до друку 06.02.24 р.

Формат 60x84 1/8, Ум. друк. арк. 33.4.

Наклад — 1000 прим.

Папір крейдований, друк офсетний.

Замовлення № 0602/1.

Віддруковано у ТОВ «ДКС Центр»

м. Київ, пров. Куренівський, 17

Тел. (044) 537-14-34

© ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД, 2024

РОЗМІЩЕННЯ СТАТТІ

1. Вимоги щодо змісту наукової статті.

- 1.1. Високий науковий рівень статті.
- 1.2. Приймаються раніше не опубліковані наукові статті.
- 1.3. Автор несе відповідальність за оригінальність тексту статті (за плагіат відповідає автор).
- 1.4. Стаття повинна бути написана українською, російською або англійською мовою.
- 1.5. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних назв, географічних назв та інших відомостей, а також за те, що в матеріалах не містяться дані, що не підлягають відкритій публікації.
- 1.6. Остаточне рішення про публікацію ухвалюється Редакційною колегією, яка також залишає за собою право на додаткове рецензування, редагування і відхилення статей.

2. Вимоги щодо оформлення наукової статті.

- 2.1. У статті з лівого боку має стояти індекс УДК (Регистр – «ВСЕ ПРОПИСНЫЕ»)
- 2.2. Ініціали та прізвище автора. Через кому після ПІБ зазначається науковий ступінь, вчене звання, посада, науковий заклад. (На мові статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою). ORCID ID.
- 2.3. Назва статті (Регистр – «Как в предложениях») мовою статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою.
- 2.4. Анотація.
 - 2.4.1. Мовою статті (обсяг не менш як 100 слів).
 - 2.4.2. Англійською мовою (обсяг не менш як 1800 знаків без пробілів).
 - 2.4.3. У статті не українською мовою обов'язкова анотація українською мовою (обсяг не менш як 1800 знаків без пробілів).
- 2.5. Ключові слова (5—8 слів) мовою статті, українською (якщо стаття не україномовна) та англійською мовою.

2.6. Текст статті.

У статті повинні міститись (із виділенням у тексті) такі елементи:

- постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями;
- аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття;
- формулювання цілей статті (постановка завдання);
- виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів;
- висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі;
- список літератури;
- список літератури (References) в романському алфавіті.

Згідно з новими правилами, які враховують вимоги міжнародних систем цитування, автори статей повинні давати список літератури в двох варіантах: один мовою оригіналу і окремим блоком той же список літератури (References) в романському алфавіті (harvard reference system), повторюючи в ньому в тому ж порядку всі джерела літератури, незалежно від того, чи є серед них іноземні.

Для правильного оформлення, скористайтеся рекомендаціями <http://www.economy.in.ua/d/references.doc> або замовте цю послугу в редакції (див. анкету для автора).

3. Технічні вимоги до статті.

- 3.1. Обсяг рукопису — 20—35 тис. знаків, включаючи рисунки, таблиці.
- 3.2. Стаття повинна бути виконана у форматі А-4 текстового редактора Microsoft Word for Windows (шрифт – Times New Roman). Якщо стаття зроблена в редакторі Microsoft Word (версія 2007) і має розширенням .docx, обов'язково потрібно відправити додатково файли статті Perezбережені у формат .doc для Microsoft Word (версія 97-2003) або .rtf. Назва файлу має відповідати прізвищу автора (наприклад: Іванов або Ivanov).
- 3.3. Кількість табличного матеріалу та ілюстрацій повинна бути доречною. Цифровий матеріал подається у таблиці, що має порядковий номер (наприклад, Таблиця 1.) і назву (друкується над таблицею посередині жирним шрифтом). Ілюстрації також потрібно нумерувати і вони повинні мати назви, які вказуються під кожною ілюстрацією (наприклад, Рис. 2. Переваги ефективної структуризації попиту).
- 3.4. Рисунки, виконані у MS Word, потрібно згрупувати; вони повинні бути єдиним графічним об'єктом. Для рисунків, зроблених у програмі Excel, потрібно додатково до статті відправити файл Excel (2003).
- 3.5. Формули виконуються за допомогою вбудованого редактора формул MS Equation і нумеруються з правого боку.
- 3.6. Посилання на літературу в тексті необхідно подавати в квадратних дужках, наприклад, [3, с. 35; 8, с. 56–59], в яких перша цифра вказує порядковий номер джерела в списку літератури, а друга – відповідну сторінку в цьому джерелі; одне джерело (зі сторінкою) відокремлюється від іншого крапкою з комою.
- 3.7. У статті не повинно бути переносу слів та макросів При наборі слід вимкнути автоматичний «м'який» перенос (заборонені «примусові» переноси – за допомогою дефісу). Абзаци позначати тільки клавішею «Enter», не застосовувати пробіли або табуляцію (клавіша «Tab»).

4. Матеріали, які потрібно подати до редакції.

- 4.1. Стаття, рисунки окремими файлами (якщо потрібно (див. пункт 3.4)).
- 4.2. Анкета (скачати на сайті).
- 4.3. Рецензія на статтю* (з підписом рецензента та печаткою):
 - якщо автор або один із співавторів не має наукового ступеня (статті українською, російською або англійською мовами);
 - якщо в статті один автор, який не має наукового ступеня доктора наук (статті англійською мовою).

Матеріали надсилати на електронну адресу economy_2008@ukr.net

* Рецензію та витяг редакція має право запросити у автора з науковим ступенем.

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

№ 3 лютий 2024 р.

У НОМЕРІ:

Економічна наука

Єрмошкіна О. В.

Фінансові інновації: загрози чи можливості для фізичних осіб? 7

Назаренко О. В.

Роль міжнародних стандартів в ідентифікації, класифікації, обліковому супроводженні та організаційно-методичні особливості аудиту умовних зобов'язань підприємства 13

Вініченко І. І., Ткаліч О. В., Теслюк Ю. В.

Оцінювання інвестиційної привабливості підприємства 19

Валінкевич Н. В., Опалов О. А.

Кадрове забезпечення зовнішньоекономічної діяльності підприємств 24

Шлапак А. В., Іващенко О. А.

Економіка міста: безпека та соціальна складова 31

Лопатинський Ю. М., Водянка Л. Д., Хіль Р. В.

Розвиток екосистеми стартапів в Україні на прикладі Чернівецької області 37

Тульчинська С. О., Клименко М. О.

Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні 43

Прокопенко Н. С., Циба О. В.

Система управління інноваційним розвитком будівельних підприємств: організаційний аспект 48

Дергалюк Б. В., Роздорожний А. М.

Наукові підходи до поняття відтворення економічного потенціалу 58

Самсонова В. В., Кудінова І. П., Шевченко Н. Ю.

Етичні механізми управління професійною поведінкою 64

Погорєлова О. В.

Оцінка забезпеченості сільського господарства України технікою 71

Бобро Н. С.

Особливості цифрової трансформації вищої освіти 76

Ільченко Т. В.

Діджиталізація як інструмент інноваційного розвитку агробізнесу 81

Кириченко Н. В., Алещенко Л. О.

Управління соціально-етичним маркетингом в умовах воєнного та повоєнного періодів 86

Феофанов А. К., Меліхов Є. В.

Фінансовий аналіз на підставі проведеної аналітичної роботи для вирішення управлінських завдань на мікроекономічному рівні в системі корпоративної соціальної відповідальності 92

Бороденко Т. М., Славкова А. А., Савойський В. В.

Фінансові технології: тренди, виклики та інвестиційні горизонти 97

Вітюк А. В., Несен Л. М., Несен В. В.

Актуалізація розвитку теоретичного базису категорії "організаційна поведінка" 106

Бугров О. В., Бугрова О. О., Лук'янчук І. О.

Державно-приватне партнерство як механізм зниження ризиків інвестиційних проектів 112

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРАКТИКА ТА ДОСВІД

№ 3 лютий 2024 р.

У НОМЕРІ:

Економічна наука

Кушнір Т. М., Даниленко М. В.

Концептуальні засади формування маркетинг-міксу ресторанного закладу 119

Бутило Д. В.

Поєднання традиційних та альтернативних інвестицій: оцінка ризику портфеля на основі підходу із застосуванням копул 124

Шульган М. Я.

Виробництво та реалізація продукції бджільництва як об'єкт бухгалтерського обліку 131

Державне управління

Карпа М. І., Кіцак Т. М.

Компетенція органів державної влади та органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації: запровадження європейських принципів і стандартів 138

Криворучко І. В., Зубчик О. А.

Інституційний розвиток місцевого самоврядування в умовах війни в Україні 144

Юрочко Т. П., Шевченко М. В., Васильєва М. В., Мальцева К. С., Богданов С. О.

Соціальні детермінанти надлишкової ваги та ожиріння в Україні 153

Шандрик В. І.

Стратегічні перспективи та напрями цифрової трансформації будівельної галузі світу та України 159

Бобось О. А.

Механізми взаємодії між різними рівнями управління у сфері захисту прав споживачів: муніципальний, регіональний та національний рівні 165

Калашнікова Х. І., Волошко А. О.

Наукові підходи до поняття цивільного контролю у системі публічного управління 170

Бабенко Д. М.

Аналіз наукових досліджень щодо організації заходів цивільного захисту в умовах воєнного стану 176

Шевченко Р. П.

Інноваційні підходи до організації соціального захисту ветеранів війни: міжнародний досвід 184

Петринська В. В.

Стратегічні вектори модернізації системи управління людськими ресурсами на державній службі в Україні 189

Мерзлюк А. В.

Механізми стимулювання публічно-громадських партнерств у сфері відновлення інфраструктури: досвід та перспективи в Україні 197

Тищук О. М., Мороз О. В.

Обґрунтування актуальності дослідження у межах проблематики публічного управління: теоретико-методологічний аспект 202

М. Я. Шульган,
аспірант, Вінницький національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4565-5812>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.3.131

ВИРОБНИЦТВО ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОДУКЦІЇ БДЖІЛЬНИЦТВА ЯК ОБ'ЄКТ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

M. Shulhan,
Postgraduate student, Vinnytsia National Agrarian University

PRODUCTION AND SALE OF BEEKEEPING PRODUCTS AS AN OBJECT OF ACCOUNTING

У період розвитку економіки, Україна позиціонує себе, як аграрна країна із широкими можливостями по всіх напрямках сільського господарства. Галузь бджільництва є однією із невід'ємних складових напрямків сільського господарства. Продукція бджільництва відіграє важливу роль у виробничій діяльності галузі в цілому. Сталий процес експорту медової продукції за останні роки забезпечує роботою і велику частину сільського населення України, адже основний відсоток зайнятості галузі бджільництва належить саме приватним господарствам і тільки невелика частина населення займається бджільництвом на промисловому рівні, тобто у великих масштабах.

У статті проведено аналіз виробництва і оцінку процесу виробництва продукції бджільництва. Нині українське виробництво меду виходить на новий етап розвитку галузі. З кожним роком пасічники знаходять можливості для використання нових технологій в бджільництві задля прибутковості виробничої діяльності з найменшими витратами та й для реалізації всієї продукції бджільництва. Схематично деталізовано різновиди пасік за виробничою діяльністю та за організаційно-правовими формами господарювання. Систематизовано облік пасік та бджолосімей по Україні за даними Держспоживслужби в розрізі областей. Здійснено аналіз обліку зареєстрованих пасік по Україні до повномасштабного вторгнення РФ та станом на сьогодні. В результаті дослідження встановлено, що у довоєнний період виробнича діяльність галузі та реалізація продукції бджільництва мала тенденцію до зростання, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, про що свідчать і дані Держспоживслужби України. За даними Центру досліджень продовольства та природокористування, деталізовано огляд завданих збитків бджільництву під час війни.

На основі науково-літературних джерел розглянуто процес виробництва та реалізації продукції бджільництва як об'єкт бухгалтерського обліку згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку. Здійснено систематизацію відображення даних на основних рахунках бухгалтерського обліку щодо процесу виробництва продукції в галузі бджільництва.

In the period of economic development, Ukraine positions itself, as an agrarian country with wide opportunities in all areas of agriculture. The beekeeping industry is one of the integral components of agriculture. Beekeeping products have a significant contribution to the production activity of the industry as a whole. Sustainable process of export of honey products in recent years provides work for a large part of the rural population of Ukraine, because the main percentage of employment in the beekeeping industry belongs to private farms and only a small part of the population is engaged in beekeeping on an industrial level, that is, on a large scale.

The article analyzes production and the production process of beekeeping products. Currently, Ukrainian honey production is entering a new stage of industry development. Every year, beekeepers find opportunities to use new technologies in beekeeping for the profitability of production activities with the lowest costs and for the sale of all beekeeping products. The varieties of apiaries by production activity are schematically detailed and by organizational and legal forms of business. Systematized accounting of apiaries and bee colonies in Ukraine according to data State Consumer Services in the section of regions. An analysis of the accounting of registered apiaries in Ukraine was carried out to the full-scale invasion of the Russian Federation and to the present. As result of the research, it was established that in the pre-war period, the production activity of the industry and the sale of beekeeping products had a tendency to grow, both on the domestic and foreign markets. This is evidenced by the data of the State Consumer Service of Ukraine. According to the Center for Food and Nature Conservation Research, there is a detailed review of the damage caused to beekeeping during the war.

On the basis of scientific and literary sources, the production and sale of beekeeping products is considered as an object of accounting according to the chart of accounts of accounting. The systematization of the display of the main accounting accounts for the production process of the beekeeping industry has been carried out.

Ключові слова: виробництво, процес виробництва, реалізація, галузь бджільництва, бухгалтерський облік, продукція бджільництва, сільське господарство.

Key words: production, production process, realization, branch of beekeeping, accounting, beekeeping products, agriculture.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Здавна, галузь бджільництва завжди була прибутковим ремеслом населення. Однак, в сучасному сьогоденні фактори впливу на розвиток галузі не лише мають суттєвий вплив, але й характеризуються як негативні. Один із них — це повномасштабне вторгнення РФ, і, як наслідок, зниження показників, збитки і руйнування виробництва. Однак, навіть в умовах війни, "солodka галузь" не тільки втримується "на плаву", але й має непогані показники виробництва продукції.

Питання обліку медової галузі завжди було відкритим та дискусійним для пасічника, адже не завжди він може чітко знати, чи прогнозовані показники надходження продукції можуть бути виправданими. Водночас, питання реалізації медової продукції для пасічників завжди потребує додаткових зусиль. А вихід на міжнародні ринки збуту — взагалі потребує і додаткових витрат. Законодавча база галузі за останні роки залишається незмінною, дотації які отримують бджолярі є мізерними або взагалі можуть не надходити. Як наслідок, основна частка галузі бджільництва залишається в тіні і пасічники самостійно вирішують усі нагальні питання, не очікуючи підтримки від держави.

Маючи повну зайнятість на своєму господарстві, бджоляр самостійно займається обліком виробництва, тобто сам фіксує процес виробництва, не вникаючи у деталі бухгалтерського обліку. І саме це зумовлює по-

требу в аналізі виробничого процесу галузі загалом: від випуску продукції бджільництва до її реалізації, а зокрема для потреб бухгалтерського обліку варто систематизувати та деталізувати огляд виробничої діяльності галузі з науково-облікової точки зору.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженню проблемних питань розвитку галузі бджільництва загалом присвятили свої праці такі науковці, як: Л. Адамчук, В. Поліщук, О. Разанова, О. Скородна, Г. Приймак, М. Повозніков, В. Береговий, В. Туринський. Вагомий внесок у дослідження проблематики теорії та практики обліку галузі бджільництва стали праці таких авторів, як: Ф. Бутинець, М. Огітчук, В. Бачинський, О. Маслак, А. Стельмашук та інші. Висвітленню дослідницьких питань з обліку присвячена значна кількість навчальних посібників та підручників, наукових публікацій, монографій. Серед обліково-економічної спільноти науковців, питання виробничої діяльності галузі бджільництва, розвитку бджільництва, облікового і управлінського напрямку, аналізу діяльності та державного регулювання галузі знайшли своє відображення у працях О.М. Яценко, Н.Г. Зdirko, О.В. Коваль, К.В. Бурко, Н. Козіцької, Т. Дудар, О. Лаговської, Л.С. Голотюк та багатьох інших вчених.

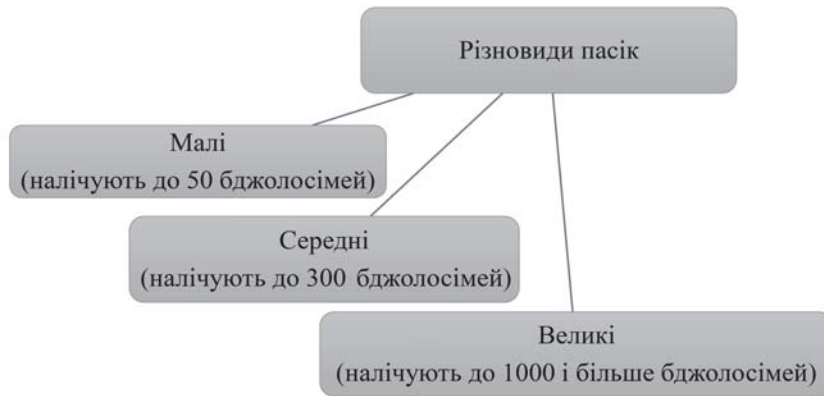

Рис. 1. Різновиди пасік

Джерело: сформовано автором на підставі [1].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження виробництва галузі, аналіз процесу виробництва та реалізації продукції бджільництва як об'єкта бухгалтерського обліку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Виробництво — це діяльність, яка пов'язана з випуском продукції та включає всі стадії технологічного процесу. У кожній галузі процес виробництва відображає свої стадії проходження: від випуску до її реалізації. Не є винятком і бджільництво.

Розглядаючи виробництво галузі бджільництва, необхідно зазначити, що бджільництво — це частина сільського господарства, основою функціонування якої є розведення, утримання та використання бджіл для запилення ентомофільних рослин сільськогосподарського призначення і підвищення їх урожайності, виробництва харчових продуктів і сировини для промисловості (стаття 1 Закону України "Про бджільництво") [1].

Протягом багатьох століть бджільництво в Україні було популярним промислом. Наразі, галузь володіє експортотворюючим потенціалом, є джерелом заробітку для малого та середнього бізнесу в селах, в певній мірі сприяє формуванню продовольчої безпеки країни та розвитку суміжних галузей сільського господарства. За рахунок сплати відповідних податків та легалізації ринкових операцій суб'єктів господарювання, галузь забезпечує надходження до державного і місцевих бюджетів [6].

Виробництво продукції "солодкої галузі" має ряд своїх особливостей та основною є природа і бджоли, адже саме від них залежить весь процес виробництва та організація обліку на пасіці зокрема. Збільшення обсягів виробництва бджолоїної продукції дає можливість пасічнику забезпечувати стабільність розвитку свого господарства, і, як наслідок галузі в цілому.

Основною одиницею ведення бджолоїного господарства є пасіка. За обсягом виробничої діяльності па-

Таблиця 1. Облік пасік та бджолосімей по Україні*

Область	Кількість пасік (всього, шт.)	Кількість бджолосімей, (тис.)	Середній розмір пасіки
Вінницька	2148	146134	68
Хмельницька	1667	88052	53
Тернопільська	1314	54881	42
Чернівецька	803	63252	79
Івано-Франківська	1910	87832	46
Львівська	1359	58048	43
Волинська	637	19978	31
Рівненська	773	25255	33
Житомирська	414	19033	46
Київська	859	32575	38
Черкаська	1667	69532	42
Кіровоградська	2520	153224	61
Одеська	1806	113182	63
Миколаївська	2141	101307	47
Херсонська	896	31515	35
Запорізька	2307	93402	40
Дніпропетровська	1101	54654	50
Полтавська	1115	64192	58
Чернігівська	903	36938	41
Сумська	1306	72863	56
Харківська	1552	80603	52
Донецька	1024	42647	42
Луганська	1604	82218	51
Всього по Україні	31826	1591317	1117

Джерело: систематизовано автором на основі [7]*.

* Дані систематизовані без урахування окупованої території АР Крим.

БДЖІЛЬНИЦТВО УКРАЇНИ

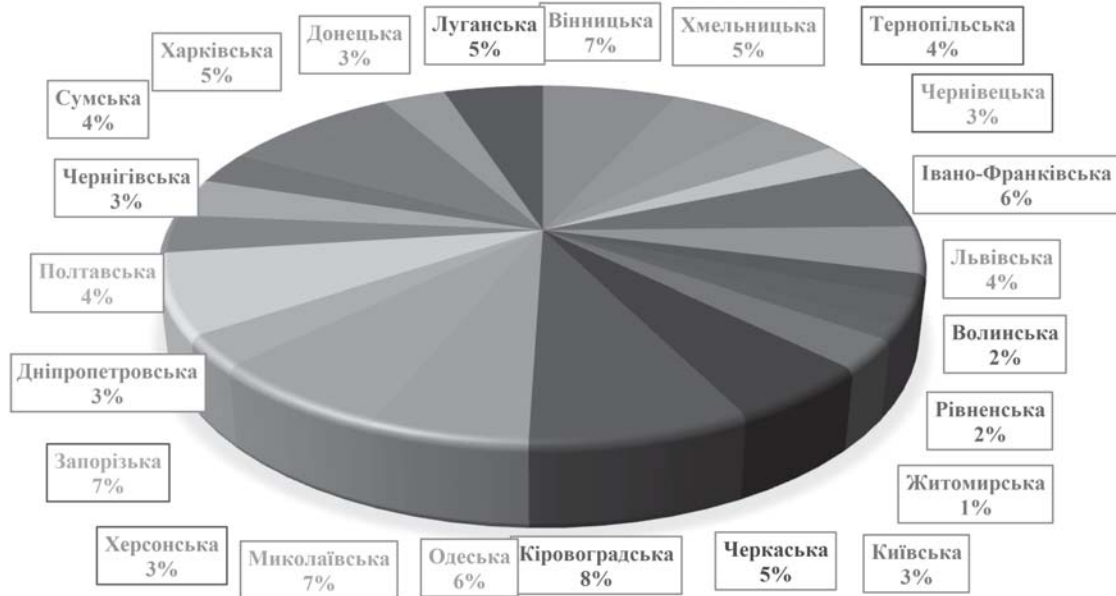

Рис. 2. Відсотковий еквівалент обліку пасік по Україні в розрізі областей

Джерело: побудовано автором на основі [7].

сіки поділяються на різновиди (рис. 1), кожна із яких виконує своє призначення.

Виробнича діяльність на пасіці досить вимоглива справа, яка потребує не тільки багато зусиль, але й кваліфікованих знань та постійного аналізу ринку галузі бджільництва.

Окрім вищезазначених обсягів, господарства галузі бджільництва характеризується різними напрямками виробничої діяльності, а саме:

— медово-товарні — призначені для одержання продуктів бджільництва (меду, бджолиного воску, прополісу, маточного молочка, бджолиної отрути, бджолиного обніжжя);

— медово-запилювальні, де бджоли використовуються для запилення садів, ягідників та ентомофільних сільськогосподарських культур і для виробництва меду;

— запилювальні — призначені для запилення бджолами культур закритого ґрунту (у теплицях, парниках, тощо);

— розплідники — для відтворення бджіл (виведення бджоломаток, виробництва пакетів бджіл і збору маточного молочка);

— племінні — для розмноження, поліпшення і виведення бджіл певної породи, зберігання генофонду

Рис. 3. Типи господарств бджільництва за організаційно-правовими формами

Джерело: побудовано автором на основі [12].

Таблиця 2. Облік виробництва та реалізація продукції бджільництва

Код і назва рахунку	Аналітика рахунку/субрахунку
<i>Відображення обліку виробництва та реалізації продукції бджільництва</i>	
21 Поточні біологічні активи	212 Поточні біологічні активи тваринництва за справедливою вартістю; 213 Поточні біологічні активи тваринництва за первісною вартістю
22 Малоцінні та швидкозношувані предмети	За видами предметів
23 Виробництво	232 Тваринництво
27 Продукція сільськогосподарського виробництва	272 Продукція тваринництва
36 Розрахунки з покупцями та замовниками	361 Розрахунки з вітчизняними покупцями
64 Розрахунки за податками й платежами	643 Податкові зобов'язання
70 Доходи від реалізації	701 Дохід від реалізації готової продукції
90 Собівартість реалізації продукції	901 Собівартість реалізованої готової продукції 902 Собівартість реалізованих товарів
<i>Відображення процесу реалізації продукції бджільництва в обліку зовнішньоекономічної діяльності (експорт)</i>	
36 Розрахунки з покупцями та замовниками	362 Розрахунки з іноземними покупцями
70 Доходи від реалізації	701 Дохід від реалізації готової продукції
90 Собівартість реалізації продукції	901 Собівартість реалізованої готової продукції 902 Собівартість реалізованих товарів

Джерело: систематизовано автором на основі [3].

бджіл, виведення племінних бджоломаток, виробництва пакетів бджіл і збору маточного молочка;

— карантинні — для витримування бджіл у карантині [5, с. 24].

При визначенні розмірів пасік і плануванні розвитку бджільництва на перспективу враховують потребу господарств у бджолиних сім'ях для запилення сільськогосподарських культур і виробництва меду, воску та іншої продукції, а також для формування пакетів і виведення маток на реалізацію. В кожній зоні залежно від обсягу запилювальної роботи, кормової бази і клімату підприємства, що займаються бджільництвом, застосовують кращу форму пасічного господарства і розвивають відповідний напрям виробничої діяльності.

Розміри пасік медово-запилювального напрямку, характерного для більшості районів нашої країни, визначаються на основі планування посівних площ ентомофільних культур і рекомендованих норм кількості сімей на 1 га, які забезпечують отримання високих урожаїв [9, с. 267].

Облік кількості пасік та кількості бджолосімей в розрізі областей України відображено в таблиці 1.

Отже, аналізуючи систематизовані табличні дані можна дійти висновку, що беззаперечним лідером в Україні є Кіровоградська область, із показником у 2520 пасік. Наступним — Запоріжжя із 2307 зареєстрованими пасіками, а замикає трійку Вінниччина із даними у 2148 пасік і Миколаївська область із 2141 зареєстровану пасіку. Варто також згадати тут і Луганщину. Не дивлячись на військові дії область стрімко нарощувала кількість пасік. Сьогодні за даними Держспоживслужби тут нараховується понад 1600 пасік.

За кількістю бджолосімей картина не дуже відрізняється: лідер залишається незмінним — це Кіровоградщина (понад 153 тис. бджолосімей), друге місце за Вінницькою областю (понад 146 тис.), а третє посіла Одещина (113 тис. бджолосімей) та неподалік і Миколаївщина (понад 101 тис. бджолосімей). Саме ці дві області є лідерами по бджолиних господарствах на Півдні нашої України.

А от середній показник розміру пасіки найвищий у традиційному регіоні розведення та продажу маток і бджолопакетів карпатської породи — Закарпатті. Тут

зосереджені матковивідні господарства, які мають багато сімей-вихователюк для маток. Ото ж на одну пасіку тут припадає в середньому аж 92 бджолосім'ї.

Такі дані вказують на те, що найбільше "солодка галузь" розвинена у центральних регіонах України, Захід України представляють Закарпатська та Чернівецька області, які працюють здебільшого на продаж маток і бджолопакетів.

Економічної значущості галузь бджільництва набула завдяки запиленню сільськогосподарських культур. Процес запилення є вигідним для обох галузей, як для рослинництва — це забезпечує збільшення урожайності, орієнтовно на 25—23%, так і для бджільництва — саме за допомогою запилення збільшується виробництво не тільки меду, а й всієї продукції бджільництва. Якщо деталізувати, то, процес запилення — є невід'ємною складовою виробничої діяльності галузі бджільництва і відповідно % збільшення урожайності для різних культур внаслідок запилення бджолами, суттєвий. Разом з тим, відомо що, понад 75% продовольчих культур залежить від запилення. Багатогранність використання бджолиної продукції є неодноразовим і однозначним ствердженням стратегічної значущості галузі.

Бджолині пасіки за типами ведення поділяються на господарства, які спрямовані на розвиток галузі у різних напрямках діяльності. Як показує практика, зараз існує декілька напрямків і кожний з них має свої особливості. На рис. 3 схематично деталізовано різновиди пасік за організаційно-правовими формами господарювання.

Розробка заходів розвитку будь якої галузі тісно пов'язана з плануванням, аналізом, систематизацією, обліком та статистичними даними. У бджільництві вони ґрунтуються ще і на обліку медоносних ресурсів місцевості (тобто кормової бази), розрахунку потреб бджолиних сімей для запилення ентомофільних рослин, матеріально-технічної бази галузі, стані і чисельності сімей. Кормова база забезпечує також і позитивну рентабельність пасіки. А як відомо, рентабельність — це відносний показник, вона необхідна для деталізованого аналізу господарської та економічної діяльності будь якого підприємства, адже за допомогою показників рентабельності легко можна здійснити порівняльний аналіз

двох і більше господарств щодо ефективної господарської діяльності.

Щодо планів розвитку виробництва галузі бджільництва, то в загальному їх поділяють на коротко- (один, п'ять років) та довгострокові (10 років і більше). На підставі цих планів господарство складає виробничо-фінансовий план, де відображує такі показники: продаж меду; затрати праці на виробництво продукції; рух бджолиних сімей; виробництво продукції; собівартість продукції; кількість пасічників і оплата праці; розрахунок прибутку; нормативи (потреба) власних обігових коштів, джерела покриття їх [13, ст. 224, 225].

Процес виробництва та реалізації продукції бджільництва зумовлює потребу в деталізації його облік. Отже, в бухгалтерському обліку процес виробництва включає сукупність господарських операцій, пов'язаних з виготовленням продукції (виконання робіт, надання послуг). Це обумовлює відповідні витрати підприємства на виробництво продукції, сюди ж відносяться витрати, пов'язані з обслуговуванням й управлінням. Всі ці витрати в сукупності складають виробничу собівартість виготовленої продукції, яка виражена в грошовій формі [4, ст. 202]. Для різної продукції собівартість інакша, яка розраховується на всю продукцію або окрему одиницю продукції.

У бджільництві облік здійснюється на всі етапи процесу виробництва. Виконані роботи на пасіці заносяться у журнал пасічника за відповідною формою. В журналі ведеться облік продукції та її реалізації. В табл. 2 систематизовано рахунки обліку, які відображають процес виробництва та реалізацію продукції бджільництва згідно Плану рахунків бухгалтерського обліку.

Ще один із найважливіших виробничих процесів окрім запилення сільськогосподарських культур у бджільництві — це реалізація продукції бджільництва.

Процес реалізації — це сукупність операцій з продажу готової продукції споживачам. Продукція реалізується за відпускними або ж продажними цінами. Ціни на продукцію встановлюються з таким розрахунком, щоб підприємство не тільки відшкодувало витрати на виробництво продукції і її реалізацію, а й одержало прибуток, необхідний для сплати податку з прибутку та інших обов'язкових платежів до бюджету та розширення власного виробництва. Відтак, реалізацією завершується процес кругообігу засобів, тим самим і забезпечується можливість відтворення виробничих запасів і самого процесу виробництва, здійснення розрахунків підприємства за своїми зобов'язаннями (перед бюджетом, перед працівниками з оплати праці, перед поставачальниками та іншими господарюючими суб'єктами), а також виявляється фінансовий результат від реалізації [4, ст. 205, 207].

Саме, експорт медової продукції є одним із основних чинників сталого розвитку галузі бджільництва на зовнішньоекономічному ринку України.

Досліджуючи тему експорту продукції бджільництва, варто зазначити, що починаючи із 2015 року, великого темпу наша країна набирає по експорту меду і вже нині, експорт здійснюється у 22 країни світу. Експорт здійснюється в країни Європейського союзу (самий найбільший % реалізації меду), США. А 7 найбільших експортерів меду із 67 наявних в Україні, здійснюють по-

ставки меду в інші країни світу. До слова, так в 2020 році Україна оновила трирічний рекорд з експорту меду, а в 2021 році продовжувала залишатись лідером на світовому ринку цієї продукції з виробництвом меду в 57,5 тис. тон. Тобто за останні 10 років Україна збільшила експорт у 15 разів та дотримується тенденції до зростання [11, ст. 23-25].

Частка України в імпорті меду до Європейського Союзу в 2022 році становила 24%, що дало змогу вийти на друге місце серед країн-поставачальниць. А за попередніми прогнозами, загальна кількість експортованого з України меду в 2023 році попередньо складатиме на 5—10% більшою, ніж 2022 року [10].

Незважаючи на позитивну динаміку по експорту меду у реаліях сьогодення, галузь бджільництва проживає нелегкі часи, які негативно впливають і на її розвиток. Як і інші галузі України за період повномасштабного вторгнення РФ, галузь бджільництва зазнала значних збитків. За даними Центру досліджень продовольства та природокористування, збитки у бджільництві, суттєві — зруйновані пасіки, загиблі та зниклі бджолосім'ї, виїзд кваліфікованих спеціалістів закордон. А як вже зазначалося з даних таблиці 1 видно, що велика кількість бджолосімей знаходиться також на територіях, які на даний час є окупованими. Як пасіки так і свійські тварини гинуть не лише безпосередньо від активних бойових дій, але й від обмеженого фізичного доступу на ферми для її обслуговування, ускладнення закупівлі кормів та надання ветеринарних послуг.

Орієнтовна кількість бджіл, які загинули внаслідок агресії РФ становить майже 400 тис. бджолосімей. Оціночна вартість втрачених ресурсів, разом — тваринництва та бджільництва становить 362,5 млн дол. США. [8] І як наслідок, скорочення виробничої діяльності галузі.

ВИСНОВОК

Отже, як підсумок теми дослідження, варто відзначити вагому значущість галузі на усіх напрямках своєї діяльності, навіть незважаючи на складну ситуацію бджільництва в Україні. З обліково-економічного погляду, попри скорочення виробничої діяльності та понесені збитки галуззю, на сьогодні виробництво медової продукції є прибутковим ремеслом. Так, позитивною є і динаміка по експорту меду. Згідно даних митної статистики, експорт меду з України у листопаді становив — 6,3 тис. тон, що є найбільшим показником з початку 2023 року. В грошовому вимірі, експорт становив — \$12,6 млн [10].

Таким чином встановлено, що у довоєнний період виробнича діяльність галузі та реалізація продукції бджільництва мала стрімку тенденцію до зростання, як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках. Але разом з тим, варто відзначити, що Україна все ж таки тримає свої позиції на цих ринках і сьогодні має всі шанси збільшити кількість експорту, забираючи частку ринку в інших великих гравців. Відтак, експорт Українського меду з кожним роком знаходить свою нішу для реалізації і в інших країнах світу.

Виробнича діяльність солодкої галузі, яка належить до галузі сільського господарства є сильним "гравцем" на ринку споживачів, тим самим забезпечуючи сталу економічну ефективність розвитку галузі в цілому.

Література:

1. Закон України "Про бджільництво". URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text> (дата звернення: 02.01.2024 р.).

2. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність України" від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Київ: Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 02.01.2024 р.).

3. План рахунків бухгалтерського обліку. URL: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/organizacziya-buxgalterskogo-ucheta/388-plan-rahunkiv.html> (дата звернення: 05.01.2024 р.).

4. Бачинський В.І., Куцик П.О., Медвідь Л.Г., Попітич Т.В. Бухгалтерський облік (загальна теорія). Навчальний посібник. Львів. 2010 р. — 319 с.

5. Разанова О.П., Скоромна О.І. Технологія виробництва продукції бджільництва: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця, 2020. 408 с.

6. Коваль О.В., Бурко К.В., Напрями удосконалення управлінського обліку в бджільництві. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2022. № 1 (59). С. 121—135.

7. Офіційний сайт Державної служби України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів. URL: <https://dpss.gov.ua/> (дата звернення: 28.12.2023 р.).

8. Центр досліджень продовольства та природоохористування. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreportissue2ua-2.pdf> (дата звернення: 05.01.2024 р.).

9. Поліщук В.П. Бджільництво. Львів. Редакція журналу "Український пасічник". 2001 р. 296 с.

10. AgroPortal. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajina-eksportovala-mayzhe-50-tis-tonn-medu> (дата звернення: 05.01.2024 р.).

11. Здирко Н.Г., Шульган М.Я. Розвиток галузі бджільництва в Україні: аналіз стану та тенденцій. Агросвіт. 2022. № 11—12. С. 21—28.

12. Яценко О.М. Державне регулювання якості продукції бджільництва: світовий досвід та вітчизняна практика. Економіка та управління АПК. 2009. Вип. 1 (66). С. 156—164.

13. Іванова В.Д. Технологія виробництва продукції бджільництва: Курс лекцій. Миколаїв. 2009. — 245 с.

References:

1. Verkhovna Rada of Ukraine (2000), The Law of Ukraine "On Beekeeping", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1492-14#Text> (Accessed 02 Jan 2024).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (Accessed 02 Jan 2024).

3. buhoblik (2024), "Accounting Chart of Accounts", available at: <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/organizacziya-buxgalterskogo-ucheta/388-plan-rahunkiv.html> (Accessed 05 Jan 2024).

4. Bachynskiy V.I., Kutsik P.O., Medvid L.G., & Popitich T.V. (2010). Bukhhalters'kyj oblik (zahal'na teoriia) [Accounting (general theory)], Lviv, Ukraine.

5. Razanova, O.P. and Skromna, O.I. (2020), Tekhnolohiia vyrobnytstva produktii bdzhil'nytstva [Production technology of beekeeping products], Vinnytsia, Ukraine.

6. Koval, O.V., & Burko, K.V. (2022), "Directions for improving management accounting in beekeeping", Economics, finance, management: topical issues of science and practice, vol. 1 (59), pp. 121—135, available at: <http://efm.vsau.org/en/particles/directions-of-improvement-of-management-accounting-in-beekeeping> (Accessed 15 Jan 2024).

7. Official site State Service of Ukraine on food safety and consumer protection (2023), available at: <https://dpss.gov.ua/> (Accessed 28 Dec 2023).

8. Center for Food and Nature Management Research (2024), available at: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreportissue2ua-2.pdf> (Accessed 05 Jan 2024).

9. Polishchuk, V.P. (2001), Bdzhil'nytstvo [Apiculture], Lviv, Ukraine.

10. AgroPortal (2024), available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/ukrajina-eksportovala-mayzhe-50-tis-tonn-medu> (Accessed 05 Jan 2024).

11. Zdyrko N.G. & Shulhan M. Y. (2022), "Development of the beekeeping industry in Ukraine: analysis of the state and trends", Agroworld, vol. 11 (12), pp. 21—28, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/47> (Accessed 15 Jan 2024).

12. Yatsenko, O.M. (2009), "State regulation of the quality of beekeeping products: world experience and domestic practice", Ekonomika ta upravlinnia APK, vol. 1 (66), pp. 156—164.

13. Ivanova, V.D. (2009), Tekhnolohiia vyrobnytstva produktii bdzhil'nytstva [Production technology of beekeeping products], Mykolaiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 12.01.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663